

УДК: 37.013.41

старший викладач кафедри «Іноземні мови» Шевченко С. П.,

Таврійський державний агротехнологічний університет (м. Мелітополь)

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ З УРАХУВАННЯМ ҐЕНДЕРУ

Анотація. Роботу призначено питанню індивідуалізації навчання з урахуванням ґендерних особливостей слухачів вищої школи. Автор порівнює фізіологічні протилежності представників жіночої та чоловічої статі, наводить приклади зі своєї практики, які ілюструють чоловічу та жіночу індивідуальність. Автор підтверджує важливість урахування ґендерної індивідуальності під час складання програм для навчальних закладів різного рівня.

Ключові слова: індивідуалізація навчання, ґендерні особливості, ґендерний аспект, ґендерний підхід, ґендерні відмінності, фізіологічні особливості.

Аннотація. Работа посвящена вопросу индивидуализации обучения с учетом гендерных особенностей слушателей высшей школы. Автор сравнивает физиологические противоположности представителей мужского и женского пола, приводит примеры из своей практики, иллюстрирующие мужскую и женскую индивидуальность. Автор подтверждает важность учитывать гендерную индивидуальность при составлении программ для учебных заведений разных уровней.

Ключевые слова: индивидуализация обучения, гендерные особенности, гендерный аспект, гендерный подход, гендерные отличия, физиологические особенности.

Annotation. The article is devoted to the question of individualization of education with a glance of gender differences among the students of higher educational establishment. The author compares physiological contrasts among the representatives of male and female sexes, gives the examples from own practice for illustrating male and female individuality. The author stresses on the importance of

taking into account gender individuality while making educational programs for educational institutions of different levels.

Key words: individualization of education, gender differences, gender aspect, gender approach, physiological contrasts, male and female sexes.

Вступ. Проблема індивідуалізації навчально-виховного процесу цікавила, і сьогодні цікавить багатьох учених і практиків. Проте, кожен з дослідників трактував її по-своєму. Індивідуалізація навчання – це реалізація принципу індивідуального підходу у навчанні, коли воно орієнтується на індивідуально-психологічні та фізіологічні особливості слухача, будується з урахуванням цих особливостей.

Україна, як суверенна держава, що приєдналася до світового співтовариства, прагне розбудувати громадянське суспільство. Це передбачає утвердження прав і свобод людини, створення умов для вільного розвитку особистості та забезпечення гендерної рівності. Становлення громадянського суспільства в Україні потребує гендерних перетворень. Важлива роль у вирішенні цієї масштабної проблеми належить освіті, як одному з провідних соціальних інститутів тісно пов'язаних з фундаментальними основами суспільства [1].

Питання індивідуалізації навчання було предметом досліджень багатьох авторів: Г.Кумаріної, В.Володька, О.Бударного, Є.Рабунського, О.Кірсанова, В.Гладких.

Побудова моделі гендерної освіти базується на теорії гендерної ідентичності американського вченого С. Бема.

Таким чином, вибір теми даної статті обумовлено потребою у дослідженні цієї проблематики з метою впровадження нових підходів щодо організації навчального процесу з урахуванням гендерних особливостей слухачів вищої школи.

Формулювання мети статті та завдань. Метою даної статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних аспектів застосування технологій індивідуалізації навчання враховуючи гендерний аспект.

Виклад основного матеріалу статті. Сьогодні навчальний процес у вищому навчальному закладі зорієнтовано на розвиток особистості та індивідуальності студента, формування його пізнавальних інтересів. Сучасна освіта вищої школи допомагає студенту вийти за межі своїх когнітивних можливостей, зорієнтувати себе на "вірні" життєві цінності, успішно реалізувати освітянські та професійні плани.

Однак, працюючи в аудиторії часто помічаєш відтінок споживчого відношення до освіти певного відсотку слухачів. Спостерігається динаміка зниження позитивного відношення до навчання, втрата інтересу до занять, який спостерігається ще зі шкільної лави. У чому криється причина такого явлення у сфері освіти? Які методика будуть найбільш ефективними у процесі рішення проблеми формування пізнавальних інтересів? Одним з таких засобів є врахування гендерних особливостей слухачів. Важливо з увагою ставитись до внутрішнього світу студентів, їх інтересам й потребам, до їх фізіологічної протилежності, до їх чоловічої та жіночої індивідуальності.

І дійсно, різниця між дівчатами та хлопцями у пізнавальній сфері спостерігається з раннього дитинства. Дівчата раніше починають ходити, говорити, ніж хлопці. Дівчата дошкільного віку краще й швидше сприймають та засвоюють навчальний матеріал. Дівчата швидше дорослішають і т.д. Такі фізичні та розумові особливості дівчат не є закономірними стовідсотково, тому що бувають і хлопці з такими віковими фізіологічними характеристиками [3].

У зв'язку із вище переліченим можливо треба повернутись до того від чого колись відмовились. Знову створювати навчальні заклади диференційовані за статевою ознакою або розробляти навчальні програми які враховують гендерні особливості. Тобто, важливим є перехід від уніфікованого навчання дівчат та хлопців до навчання, що сприяє формуванню когнітивних інтересів з урахуванням гендерних особливостей.

Багато вітчизняних та закордонних педагогів неодноразово звертались у своїх роботах до теорії формування пізнавальних інтересів, але гендерний аспект було недостатньо досліджено. У незначному ступені було вивчено

можливість врахування гендерних особливостей у процесі формування пізнавальних інтересів студентів у зв'язку з тим, що гендерним дослідженням у педагогіці та психології не приділялось достатньо уваги, тому що педагогіка традиційно була "безстатевою" (А.І. Кочетов), не дивлячись на те що стать людини грає велику роль у її життєдіяльності, являючи собою природну основу її індивідуальності (Б.Г. Анан'єв).

Дуже важливим є врахування біологічних (фізіологічних) особливостей слухачів будь-якого віку для досягнення максимальних результатів. К.Д.Ушинський один з перших конструював навчальну систему на основі врахування закономірностей психолого-фізіологічного розвитку людини в онтогенезі, відстоював думку, щоб психологічні закономірності опиралися на фізіологічні, а вивчення анатомії і фізіології людини повинно передувати вивченню психології. К.Д.Ушинський наполегливо радив педагогам вивчати психологічний розвиток дитини і все навчання будувати на законах розвитку психолого-фізіологічної природи учнів.

Сучасні процеси глобалізації, гуманізації та індивідуалізації, які відбуваються у системі освіти, ставлять на перше пріоритет слухача, його інтереси. Викладачі сьогодні все більше звертають увагу на відмінності інтересів слухачів різної статі, вважають необхідним враховувати індивідуальні схильності, гендерні особливості студентів.

Навчання з урахуванням гендерних особливостей студентів потребує відбору такого змісту навчального матеріалу й застосування таких методів та форм навчання, які відповідали б різному типу функціональної асиметрії мозку у сприйнятті навчальної інформації дівчатами та хлопцями, відповідали б запитам і тих, і інших у відношенні до навчальної роботи. Під час складання процесу навчання на основі врахування ідей гендерного підходу слід керуватися тим, що при одних і тих же методах навчання, при одному і тому ж викладачеві хлопці та дівчата приходять до знань і вмінь різними шляхами, використовуючи різні стратегії мислення [2, с. 58].

Виходячи з цього, гендерний підхід у навчанні можна розглядати як переосмислення способів і методів подачі навчальної інформації у контексті значущості визначень навчальної дисципліни через призму жіночого та чоловічого сприйняття.

Дуже важливим, на мій погляд, є врахування гендерного аспекту під час складання програм та викладання іноземних мов в вузі. Вже з перших занять з іноземної мови студенти яскраво проявляють свої гендерні особливості. Дівчата більш успішні у володінні іноземними мовами, хлопці краще розуміються на тонкощах точних наук та свого майбутнього фаху. Чому це так? Як можна врівноважити цю різницю?

Пропоную "зазирнути" всередину чоловічого та жіночого мозку та знайти відповіді на такі запитання:

Чому дівчатам зазвичай легше вивчати іноземні мови?

Таблиця 1

<i>Частина мозку</i>	<i>Функція</i>	<i>Схожість та різниця чоловічого та жіночого мозку</i>	<i>Роль</i>
Мозочок	Містить нейрони, що з'єднуються є іншими ділянками головного та спинного мозку, забезпечує плавні та точні рухи, рівновагу та мову.	Міцніший зв'язок між частинами мозку у жінок.	У жінок чудові мовні навички та точна моторика.
Гіпокамп	Гребінь уздовж нижньої частини кожного бокового	Відрізняється розміром, більший у жінок; кількість	Велика ємність пам'яті у жінок.

	шлуночка мозку; сховище пам'яті.	та швидкість переданих нейронів у жінок вища.	
Ліва півкуля	Відповідає у більшості людей за мову, читання, письмо, обчислення, вербальне мислення і пам'ять, оперативну та логічну мову, лінгвістичну свідомість, свідоме самовираження, захисні механізми, проекцію, самоомана, заперечення.	Зазвичай краще розвинуто у жінок, забезпечує перевагу у мовних задачах.	Жінки перевершують чоловіків у слуханні, комунікації, у всіх видах навчання на базі мов.

Чому хлопці краще розуміються на точних науках та техніці?

Таблиця 2

<i>Частина мозку</i>	<i>Функція</i>	<i>Схожість та різниця чоловічого та</i>	<i>Роль</i>
----------------------	----------------	--	-------------

		<i>жіночого мозку</i>	
Права півкуля	Інтерпретує емоційний зміст, тон голосу, вираз обличчя, жести, мелодійність мови, соціальне, музикальне, візуальне, просторове сприйняття, сприйняття навколишнього середовища, образ тіла, емоційну та візуальну пам'ять.	Хлопці для рішення абстрактних проблем використовують праву півкулю мозку, дівчата - обидві.	У чоловіків краще розвинуті просторові зв'язки.

Коли математика починає ставити перед хлопцями більш складні завдання ніж ділення та множення, та потребує розуміння абстрактних теоретичних розрахунків, хлопці звертаються до своїх природжених здібностей. Використовуючи праву півкулю хлопці вправно оперують складними математичними формулами. Вважається що права півкуля мозку сприяє тому що:

- хлопці приблизно на 2-4 бали випереджують дівчат у вивченні математики, фізики, хімії;

- чоловічий мозок має перевагу під час рішення завдань з просторовими взаємозв'язками (об'єми, теореми), під час проведення виміру, інженерному проектуванні, топографії та читання карт;

- хлопці краще дівчат можуть робити обчислення, не побачивши та не торкаючись предметів, тому під час вивчення математики або фізики хлопці часто засвоюють матеріал краще, якщо його викладено на дошці.

Отже, вчені прийшли до висновку, що більшість хлопців вирішують математичні завдання таким чином, як цього не робить більшість дівчат. Вони володіють здатністю думати та сприймати концепції та закономірності, знаходити взаємозв'язок між різними галузями знань. Дівчата у свою чергу схильні до вивчення окремо взятої галузі знань, її оволодінню, а потім – переходу до іншого ізольованого завдання [3].

На мою думку така різниця пояснюється гендерними відмінностями між чоловіками та жінками, їх біологічними (фізіологічними) особливостями, різними інтересами, які змушують людей набувати новий досвід. Тому, хлопцям простіше опанувати технічними здібностями до точних наук, тому що ці знання необхідні їм з раннього дитинства, для того щоб налагодити якийсь пристрій або щось сконструювати. Дівчата більш схильні до вивчення гуманітарних предметів в силу своїх природних здібностей. Рівень залучення дівчат до технічних наук багато в чому залежить від зацікавленості їх новими корисними відкриттями, а не від біологічної неспроможності до цього. Можливо, слід враховувати гендерні особливості майбутніх студентів технічних вузів під час вступної кампанії до навчального закладу. Це важливо для якісної підготовки висококваліфікованих фахівців тих спеціальностей які є суто чоловічими або жіночими.

У практиці викладання іноземних мов часто використовуються рольові ігри, які дозволяють уявити різні соціокультурні ситуації. Ці ситуації демонструють можливості конкретного застосування мовного матеріалу. Іноді під час викладання іноземної мови педагоги звертаються до психотехнічних ігор.

Психотехнічні ігри націлені на зняття бар'єрів під час спілкування. Ці ігри можуть включати вираження або зображення емоцій, позитивних чи негативних; відгадування емоцій, які зображують інші; зображення відносин між людьми у пантомімічних етюдах, які розігруються парами. Інші учасники повинні відгадати характер взаємовідношень людей, що демонструють ці відношення [5, с. 212].

Представники жіночої статі більш яскраві та винахідливі у вираженні різних емоцій; представники чоловічої статі більш стримані та скупі у вираженні своїх емоцій. Чоловіків займають речі, жінок – відношення між людьми. Така гендерна особливість не може бути не урахована під час підбору психотехнічних ігор для груп з неоднорідним гендерним складом.

Наприклад, гра «Склянка чаю».

Ціль гри: індивідуальний тренінг переключення у іноземній мові з однієї граматичної конструкції на іншу.

Хід гри: викладач пропонує взяти уявлену склянку з гарячим чаєм і пояснити та описати на іноземній мові наступне:

- 1) зорові згадки – зовнішній вигляд склянки, колір чаю;
- 2) згадки на дотик – склянка чаю на дотик;
- 3) температурні згадки – жар гарячого скла;
- 4) м'язово-рухальні згадки – вага склянки, зусилля руки і пальців, необхідних для того щоб утримати склянку;
- 5) згадки на нюх – аромат чаю;
- 6) смакові згадки – смак солодкого, гарячого чаю [5, с. 219].

Дівчата без зусиль описують згадки на нюх, температурні і смакові згадки; юнакам легше та яскравіше вдається описати зорові, м'язово-рухальні згадки і згадки на дотик. Чоловічий мозок дозволяє з легкістю оперувати формами і теоремами, жіночій – краще застосований для сприйняття інформації. Вони бачать, відчують і чують більше, ніж чоловіки, а також з більшою легкістю приймають та оброблюють сигнали навколишнього світу. Жінки бачать більше відтінків червоного і легше розрізняють предмети в темряві, їх зорова пам'ять краще, ніж чоловіча. Сильна стать використовує праву сторону свого мозку, яка відповідає за візуальну інформацію, для описання абстрактних понять. У жінок відчуття простору слабше, в силу своїх фізіологічних особливостей [4, с. 271].

Моніторинг гендерних аспектів освіти ще раз підтверджує, що розвиток гендерної освіти є невід'ємним компонентом побудови демократичного

толерантного суспільства. Незважаючи на певні досягнення в цій галузі, ще залишається багато невирішених проблем.

Наразі Україна створила сприятливі умови для впровадження гендерного елементу в систему освіти на національному рівні: відбувається оновлення стандартів та програм освіти; суспільство поступово стає гендерно-чутливим, усвідомлюючи гендерні проблеми і потребу їх вирішувати [1].

Висновки. Навчальний процес у вищій школі повинен організовуватися з урахуванням таких якостей, які нададуть можливість забезпечити високий рівень пізнавальної активності студентів, досягти бажаних результатів у навчанні. Викладач має створити оптимальні умови для розкриття можливостей особистості студента, зокрема шляхом дружніх стосунків між самими студентами та викладачем. Такі стосунки мобілізують творчий потенціал студентів, допомагають сформувати впевненість у своїх силах і, таким чином, засновують процес інтенсивного засвоєння матеріалу, викликають інтерес до вивчення навчальної дисципліни. Одним з головних принципів розвитку індивідуальності вважається принцип індивідуального підходу, сутність якого полягає у врахуванні та вивченні індивідуальних (фізіологічних, гендерних) відмінностей студентів.

Під час організації процесу навчання з урахуванням ідей гендерного підходу відзначається позитивна динаміка таких показників як: рівень засвоєння предметного матеріалу, пізнавальний мотив, пізнавальний інтерес, пізнавальна активність, проява творчої діяльності.

Отже, гендерний підхід є необхідною передумовою реалізації гендерного виховання і виступає складовою особистісно-зорієнтованого навчально-виховного процесу як у загальноосвітньому, так і в вищому навчальному закладі.

Література:

- 1. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій. Частина 1. 2010. – 328с.*

2. Голубева Э.А. *Способности и индивидуальность*. - М.: Знание, 1993.- 164с.
3. Знаков В.В. *Половые, гендерные и личностные различия в понимании моральной дилеммы*. *Психологический журнал*, 1, 2004, с. 41-51.
4. Лозниця В.С. *Психологія і педагогіка: основні положення*. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: «ЕксОб», 1999. – 304 с.
5. *Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие/ Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова*. – 3-е изд., стереотип. – Мн.: Выш. шк., 1997. – 522 с.

References:

1. *Genderni standarty suchasnoyi osvity: zbirka rekomendatsiy. Chastyna 1*. 2010. – 328s.
2. *Holubeva E.A. Sposobnosty i individual'nost'*. - М.: Znaniye, 1993.-164s.
3. *Znakov V.V. Polovyye, gendernyye i lichnostnyye razlichiya v ponimanii moral'noy dilemmy. Psikhologicheskyy zhurnal*, 1, 2004, s. 41-51.
4. *Loznytsya V.S. Psykholohiya i pedahohika: osnovni polozhennya. Navchal'nyy posibnyk dlya samostiynoho vyychennya dystsypliny*. – К.: «EksOb», 1999. – 304 s.
5. *Nastol'naya kniga prepodavatelya inostrannogo yazyka: Sprav. posobiye/ E.A. Maslyko, P.K. Babinskaya, A.F. Bud'ko, S.Y. Petrova*. – 3-е изд., стереотип. – Мн.: Vysh. shk., 1997. – 522 s.